

На стадії досудового розслідування особливості провадження стосуються або всієї стадії (обов'язковість провадження досудового слідства; провадження його слідчими органів внутрішніх справ; можливість виділення справи про злочин неповнолітнього в окреме провадження) або окремих процесуальних дій (пред'явлення неповнолітньому обвинувачення; його допиту; закінчення досудового слідства).

Під час кримінального провадження щодо неповнолітнього, у тому числі під час провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд та всі інші особи, які беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим і психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи під час прийняття процесуальних рішень та вживати всіх інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього.

Список використаних джерел

1. Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх ("Пекінські правила"). Прийняті на 96 пленарному засіданні ООН 1985 р. // Права людини і професійні стандарти для працівників міліції та пенітенціарних установ в документах міжнародних організацій. – Амстердам – К., 1996.

2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 лип. 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–45. – Ст. 529.

3. Конвенція про права дитини. Прийнята 44 сесією Генеральної Асамблеї ООН 1989 р.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. – 2012. – 19 трав. (№ 90–91).

Шутий Михайло Володимирович,

кандидат юридичних наук, начальник методичного відділу НМЦ Інституту кримінально-виконавчої служби

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ

Розглянуто питання забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів та їх організаційні засади. Проведено короткий аналіз стану забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів та розроблено низку пропозицій щодо підвищення ефективності зазначеної діяльності.

Ключові слова: безпека працівників правоохоронних органів; система забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів; примус у діяльності правоохоронних органів; державні органи, які забезпечують безпеку працівників правоохоронних органів.

Рассмотрены вопросы обеспечения безопасности сотрудников правоохранительных органов и их организационные основы. Проведен короткий анализ состояния обеспечения безопасности сотрудников правоохранительных органов и разработано ряд предложений с целью повышения эффективности упомянутой деятельности.

Ключевые слова: *безопасность сотрудников правоохранительных органов; система обеспечения безопасности сотрудников правоохранительных органов; государственные органы, которые обеспечивают безопасность сотрудников правоохранительных органов.*

In the article the questions of guarding of security of law enforcement officers and their organizational base are considered. The short analyses of the state of guarding of the security of law enforcement officers is done and some proposals to heighten the effectiveness of named activity were given

Key words: *the security of the law enforcement officers; the system of guarding of the security of the law enforcement officers; the state organs that guard the security of the law enforcemen.*

Демократичні процеси, що тривають в нашій державі, зазначаються іноді досить жорстким протистоянням між працівниками правоохоронних органів і громадянами. З одного боку, працівники ОВС України, СБ України, прокуратури та суду дотримуються закону, але з другого боку, чинні закони вступають в певні суперечності з дійсністю. Питання безпеки працівників правоохоронних органів неодноразово розглядалося в наукових працях, проте аналіз її забезпечення здійснювався поверхово. Це викликано насамперед відсутністю чіткого визначення самого поняття працівника правоохоронних органів, а також відомчого розділення. Працівники ОВС України керуються здебільшого Законом України “Про міліцію”, працівники судів Законом України “Про судоустрій та статус суддів”, працівники СБ України Законом України “Про Службу безпеки України” та ін.

Закон України “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” в основному забезпечує систему державного захисту працівників суду і правоохоронних органів відомств, а також від посягань на життя, здоров'я та майно працівників правоохоронних органів та суду і перешкоджанню виконання ними своїх службових обов'язків. Разом із тим окремі норми закону не дотримуються.

Мета цієї статті – визначити основні шляхи забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів та суду під час виконання ними своїх службових обов'язків з урахуванням реалій сьогодення.

Насамперед необхідно проаналізувати питання визначення правоохоронних органів, яке розглядалося різними науковцями, але загального визначення не вироблено. Відповідно до Закону України “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” до правоохоронних органів належать: органи прокуратури, органи внутрішніх справ, органи служби безпеки, органи військової служби правопорядку у Збройних Силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної

Розділ І. Право

податкової служби, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [1].

Разом із тим саме поняття “інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції” є досить неоднозначним. Узагалі можна зазначити, що більшість державних органів виконують згадані функції, тому говорити про безпеку всіх державних службовців немає сенсу.

Інакше кажучи, забезпечення безпеки працівника ОВС України чи СБ України не можна порівнювати із забезпеченням безпеки припустимо працівників, які забезпечують контроль за доброякістю насіння. Тому є потреба розроблення багатоступеневого рівня забезпечення безпеки.

Сучасний стан забезпечення безпеки працівників ОВС України, СБ України, прокуратури та суддів є вкрай незадовільним. Це викликано тим, що, як уже зазначалось, існує ціла низка нормативних актів, які сприяють порушенням, з одного боку, працівників згаданих органів навіть під час виконання вимог цих актів. З другого боку, в системі правоохоронних органів панують корупційні зв'язки, які викликають негативне ставлення населення до правоохоронних органів узагалі. Крім того, ці системи є закритими і будь-яка інформація про порушення з боку працівників зазначених органів замовчується. Про це свідчать події, що відбулись у Врадіївці Миколаївської області та в деяких інших регіонах.

Питання безпеки працівників правоохоронних органів, особливо працівників судів, ОВС України, податкової міліції висвітлювалися в окремих дисертаційних дослідженнях [2–4]. Разом із тим цільового вивчення зазначеної проблеми в юридичній літературі не було. Наприклад, забезпечення безпеки працівників прокуратури в юридичній літературі не розглядалось взагалі, а питання про забезпечення безпеки працівників інших правоохоронних органів: лісової охорони, рибоохорони та ін. навіть не ставилося.

Розгляд питання про забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів, на наше бачення, слід розпочати з визначення поняття правовохоронного органу. Питання про визначення поняття правоохоронних органів також неодноразово вивчалось в юридичній літературі. В окремих працях розглядалися суб'єкти правовохоронної діяльності [5], в інших – статус правовохоронців. Разом із тим саме поняття правовохоронного органу більшість авторів не визначають.

На нашу думку, правоохоронний орган слід розуміти як державний орган, який має відповідну компетенцію і повноваження щодо здійснення дій спрямованих на попередження, виявлення та припинення протиправних учинків, а також охорони прав і свобод громадян та інтересів держави. При цьому основною рисою правовохоронного органу є те, що його працівники мають право використовувати засоби примусу для захисту прав громадян та інтересів держави.

Це визначення не є вичерпним, але на основі такого визначення можна говорити про те, що працівники правоохоронних органів мають право на захист, як і всі громадяни України.

У статті 24 Конституції України визначено, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [6]. Це також певною мірою стосується і працівників правоохоронних органів. Проте відповідно до визначення правоохоронних органів, яке навели вище, зазначені працівники повинні мати спеціальний статус стосовно забезпечення безпеки у своїй діяльності. Насамперед це стосується таких аспектів:

під час виконання своїх службових обов'язків працівники правоохоронних органів мають право застосовувати різні види примусу, який певною мірою може викликати зворотну реакцію у громадян. Інші державні органи можуть також використовувати примус, але він у більшості застосовується опосередковано;

працівники правоохоронних органів, особливо працівники ОВС України, СБ України, прокуратури, податкової міліції припиняють правопорушення з застосуванням фізичної сили та вогнепальної зброї, тому їх діяльність не завжди розуміється населенням, а часом їх діяльності активно протидіють;

під час виконання службових обов'язків працівники правоохоронних органів допускають порушення законності, або скоюють корупційні правопорушення, що викликає негативну реакцію громадян;

законодавство України переповнене різними нормативними актами, які часом суперечать одне одному або прийняті завдяки політичному тиску певних політичних сил, які не завжди сприяють встановленню законності та правопорядку, тому громадяни ставляться з недовірою до працівників ОВС України, прокуратури, СБ України та інших правоохоронних органів;

у деяких випадках як на центральному рівні, так і на регіональному керівники держави в цілому або керівники регіонів використовують працівників правоохоронних органів для вирішення своїх корисних та інших цілей, що також викликає законне обурення населення;

окремі рішення судів та інших правоохоронних органів приймаються на замовлення політичних сил чи олігархів, що також підриває авторитет правоохоронних органів та викликає обурення, яке може загрожувати безпеці працівників цих органів.

Слід також розглянути питання щодо забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів, яке сформульовано в Законі України "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" [1]. Відповідно до ст. 14, 15 згаданого Закону органами, які приймають рішення про вжиття спеціальних заходів з метою забезпечення безпеки визначено такі: органи внутрішніх справ України щодо захисту працівників відповідного органу внутрішніх справ, державної лісової охорони, рибоохорони, митних органів, персоналу органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів та їх близьких родичів, органів

Розділ І. Право

служби безпеки для захисту працівників служби безпеки та органів системи Управління державної охорони, а також їх близьких родичів; керівники прокуратури – щодо захисту працівників прокуратури; голови судів – щодо захисту працівників судів; керівники органів охорони державного кордону України – щодо захисту працівників цих органів; керівники розвідувальних органів України – щодо захисту співробітників цих органів та їх близьких родичів; керівники органів управління військової служби правопорядку у Збройних Силах України – щодо захисту військовослужбовців та працівників служби.

Таким чином, органи, де працюють особи, яким може загрозувати небезпека, повинні самі турбуватися про безпеку своїх працівників. Така постановка питання є неправильною, потрібно розробити чіткі програми щодо захисту працівників правоохоронних органів, до яких включити як працівників прокуратури, так і працівників, які перевіряють доброякість насіння.

Проаналізувавши безпеку для працівників ОВС України, можна запропонувати деякі напрями забезпечення особистої безпеки працівників правоохоронних органів.

Насамперед треба впорядкувати застосування працівниками правоохоронних органів різних заходів примусу. З одного боку, такі заходи необхідні, оскільки держава повинна захищати свої інтереси, а також права інших громадян, але з другого боку, їх застосування має бути детально розписано. Крім того, у суспільстві має сформуватися розуміння, що працівники правоохоронних органів застосовують заходи примусу тільки для попередження правопорушень та порушень прав інших громадян.

В Україні здебільшого розроблені підстави для застосування вогнепальної зброї та спеціальних засобів, проте вони не завжди дотримуються працівниками правоохоронних органів, тому виникає зворотна реакція і працівники правоохоронних органів можуть бути під загрозою.

Одним із головних аспектів забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів є те, щоб викоринити корупційну складову з діяльності правоохоронних органів. Останніми роками працівники правоохоронних органів дискредитували саме поняття працівника правоохоронних органів, тому дії з відновлення довіри до правоохоронних органів є досить довготривалою працею. За цим напрямом мають використовуватися всі форми і методи, але особлива увага має приділятися кадровому забезпеченню працівників правоохоронних органів.

Боротьба з корупційними правопорушеннями передбачає також боротьбу з всевладністю місцевих олігархів або органів центральної влади. Тільки чітке розуміння своєї ролі в державному механізмі керівниками різних державних структур дасть змогу підвищити рівень довіри до правоохоронних органів, а також убезпечити працівників цих органів.

Практика прийняття окремих рішень судів на користь тієї чи іншої політичної сили чи олігархів буде сприяти загостренню політичної ситуації і, відповідно, до загрози життю та здоров'ю працівників правоохоронних органів.

Прозорість у державному управлінні, добір кадрів на основі конкурсу допоможе усунути визначені хиби.

Питання безпеки працівників правоохоронних органів є досить складною темою, адже в більшості населення до таких працівників складається негативне ставлення, що в свою чергу призводить до загроз для життя і здоров'я працівників ОВС України.

Керівники правоохоронних органів повинні зрозуміти, що забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів залежить не тільки від чіткого виконання завдань та наказів, але від ставлення населення до правоохоронних органів. Разом із тим змінити ставлення населення, наприклад, до міліції в короткий термін неможливо. Ця робота має здійснюватися на всіх рівнях і постійно. У такому разі можна говорити про зменшення загроз для життя і здоров'я правоохоронців.

Щодо правового забезпечення охорони життя та здоров'я правоохоронців, то слід зазначити, що треба сформулювати чіткий і неупереджений план відновлення довіри до правоохоронних органів. У сучасних умовах такі дії можливі лише за об'єднання зусиль як державних органів, так і громадських організацій.

Список використаних джерел

1. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 груд. 1993 р. Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 50.

2. Корнєв Ю. В. Адміністративно-правове забезпечення особистої безпеки працівників податкової міліції : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Ю. В. Корнєв. – Х., 2002. – 209 с.

3. Шишко А.О. Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки працівників суду в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / А. О. Шишко. – К., 2010. – 229 с.

4. Городянюк С. В. Організаційно-правове забезпечення безпеки діяльності працівників ОВС : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / С. В. Городянюк. – К., 2007. – 211 с.

5. Возник М. В. Організаційно-правові засади управління органами внутрішніх справ при забезпеченні масових заходів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Возник Михайло Володимирович. – К., 2010. – 20 с.

6. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.